

Jak se cestuje a vypravuje o cestování

Nástin mezižánrové hry
mezi Čapkovými cestopisy
a komerčními turistickými žánry

— Mirna Šolić —

Jak už bylo mnohokrát napsáno (Mocná 1994, Papoušek 1994, Swirski 2005), próza Karla Čapka se zakládá na složité interakci mezi neliterárními, nízkými a vysokými žánry. Zatímco výzkum tohoto estetického postupu se dosud soustřeďoval na mezižánrovou stavbu Čapkovy fikce, můj příspěvek se bude zabývat tímto fenoménem v cestopisech, představujících rovněž složitou fikční strukturu, zatím však důkladně neprozkoumanou.

Soustředím se zejména na jeden z možných neliterárních inspiračních zdrojů, turistické průvodce. První Čapkův cestopis, *Italské listy* (1923), je uvozen odkazem na různé druhy turistických průvodců. Hned v úvodu vypravěč vystupuje hravě do popředí a vydává:

výstrahu všem, kdo budou číst tuto knížku, aby ji nepovažovali za průvodce aniž za cestopis aniž za cicerona, nýbrž za cokoliv jiného budou chtít; a aby, až sami někam pojedou, spoléhali krom jízdního řádu jen a jen na zvláštní milost, jež doprovází pocestný lid a ukáže mu více, než vůbec je možno napsat a vypravovat.

(Čapek 1960: 10; zvýr. K. Č.)

Nabízí tak model cestování a vyprávění o cestování, které se zakládá na instinktech cestovatele a nonšalantním výběru míst na turistické mapě. V průběhu vyprávění vypravěč-cestovatel dává najevo, že vědomě simuluje svou cestu, uvádí čtenáře do svých cestovatelských zážitků a ukazuje, jak je vyprávění o cestě konstruováno.

I když se vypravěč-cestovatel na různých místech vysmívá standardizovaným turistickým průvodcům, jež mu svým obsahem a stylem připadají ve srovnání s „opravdovou“ povahou lokální kultury povrchní, často prozrazuje, že i on měl jeden takový na cestách k dispozici. V Čapkově pozůstalosti se dokonce zachovaly různé typy turistických průvodců a turistických a cestovních příruček: automapy a itineráře s detailními popisy vybrané cesty, turistické katalogy a propagační materiály vydávané převážně pro cizince, s ilustracemi zobrazujícími vysoce selektivní a folkloristickou představu kultury, zvyků a tradic navštívené země.

Jeho *Italské listy* a ostatní cestopisy tak můžeme číst jako parodický odkaz na tohoto tichého společníka na cestách, jako vypravěčskou odpověď na bedekrovský „obecný *langue* vůči nekonečnému počtu obecně realizovaných cest“, odpověď na předmět bedekrů, který je „zcela anonymní a neosobní, [ani] konkretizován, ani tematizován“ (Macura 1987: 34; zvýr. V. M.). Výsledkem takového vypravěčského postoje bylo hledání nových společníků, které Čapek vytvářel v narativních experimentech se svým publikem. Použitím různých naratologických a poetických způsobů, hlavně *skazu*, současně přehodnocoval tradiční žánrové hranice uměleckého cestopisu.

Zkoumání turistických průvodců a podobných komerčních příruček a způsobů, jimiž ovlivňují populární kulturu a literaturu, není v teorii literatury ani v kulturních studiích novinkou. Často bývají chápány jako narativy, které nejen představují „komoditu“, ale fungují také jako „texty, které měly důležitý vliv na kulturní identitu svých uživatelů“ (Koshar 2000: 9), zejména v rámci turistiky jako signifikačního procesu vytváření vysoce selektivní představy o lokálních kulturách a reprezentaci jejich „autentičnosti“ (Culler 1988). Literární teorie a teorie kultury také zdůrazňují propojení mezi fikcí a různými typy komerčních příruček z naratologického hlediska. Bruce Morrisette například zkoumá použití specifického vyprávění v rétorické druhé osobě, které kuchařky a podobné typy příruček přejímaly „vědomě nebo nevědomě od spisovatelů fikce“ (1965: 3). Opačný postup, transpozice z neliiterárních žánrů do fikce, je zřejmý v Čapkových cestopisech. Ve snaze rekonstruovat kulturní identitu navštívené země cestovatel představuje

genezi její historické a kulturní krajiny jako uměleckou směs různých položek receptu:

Španělský vliv je poslední; první je řecký, druhý a třetí je saracénský a normanský; renesance sem zasáhla jen tak šejdrem. Ty různé kulturní složky zalijte oslňujícím sluncem, africkou půdou, spoustou prachu a překrásnou vegetací, a máte Sicílii.

(Čapek 1960: 34)

Záměrem tohoto příspěvku je tedy ukázat, že specifickou konstrukcí svých cestopisů Čapek vyjádřil a zároveň přehodnotil spojení mezi neliterárními turistickými žánry a cestopisem. Na základě srovnání určitých příznaků Čapkových cestopisů a průvodce Československého autoklubu z Čapkova osobního fondu (viz Čapek 1935), jako příkladu dobového neliterárního turistického žánru, který Čapek zřejmě měl k dispozici, ukážeme, že stavbu svých cestopisů založil na fikcionalizaci dvou rysů příznačných pro různé typy cestovních příruček: symbolů, které označují vzdálenost (fyzickou mezi různými body [1] a komunikační mezi autorem a uživatelem) a vizuální struktury (seznam a popis míst, jež je podle autora nutno navštívit). Příspěvek také vychází z předpokladu, že Čapek, který ve svých estetických úvahách o literatuře a jazyce porušoval hranice mezi neliterárními, tradičně „nízkými“ a „vysokými“ žánry a sledoval dobové fikční a nefikční cestopisy, mohl považovat i neliterární turistické žánry nejenom za pomůcky na cestách, ale také za specifické čtení, které se svou sémantickou povahou, především prostorovo-časovou strukturou vyprávění, detailními popisy míst a směrů, podobá komunikační struktuře fikce. V tomto kontextu se sémantická charakterizace autorů a uživatelů turistických průvodců dá rozšířit o kategorie „vypravěčů“ a „čtenářů“, a jak ukážeme, časté použití akustických prostředků, například vykřičníků, vede k dynamizaci vyprávění na první pohled jenom technického textu a ukazuje na performativní charakter průvodců a možné další rozšíření kategorie čtenářů o kategorii posluchačů.

V průvodci Autoklubu se spolehlivý a zkušený vypravěč chová jako spolujezdec a spolucestující, který svou zkušeností a autoritou kontroluje zážitek z cizí země. Autentičnost informací se zakládá na vzájemné dohodě mezi vypravěčem a čtenářem. Zatímco čtenář se může spolehnout na autoritu vypravěče, poskytujícího věrohodné informace, úkolem uživatele je tyto informace ověřit a potvrdit: v krátkém úvodu do průvodce Československého autoklubu se od cestovatelů žádá, aby se po návratu z cesty podělili o své vlastní zkušenosti i nejnovější

informace, a autor je varuje, že popisy v příručce ne vždy korespondují se skutečností a je stále třeba informace aktualizovat a doplňovat podrobnosti („Naším členům“, Čapek 1935). Spolupráce, komunikace mezi autory a cestovateli by tak zlepšila kvalitu průvodců a ověřila správnost údajů o popsané trase.

V cestopisech se taková situace narušuje použitím narativních masek jako vnitřního rysu *skazu*, jehož Čapek často používá jako vypravěčského způsobu. Použití masek zajišťuje „teplo trvalejších, *domácích*, soukromých vztahů mezi autorem a čtenářem“ (Szilárd 1989: 188; zvýr. M. Š.). Také označuje posun od autoritativního vůdce zodpovědného za navigaci k definici cestování jako dialogické artikulace identity a sémantické výměny mezi domovem a cizím místem, trvalou přítomnost domova. V Čapkových cestopisech cestovatelé používají masky, aby napodobili naivní povahu „člověka z lidu“ (chelovek ot naroda, Schmid 2003: 273), ztělesnění českosti. Cestovatelé tvrdí, že jsou „jedním z nás“, a aby získali důvěru publika, hrají si s představou cizích zemí, své vlastní identity a příslušnosti, čímž současně zpochybňují tradiční narativní vzdálenost mezi cestovatelem a jeho publikem, určenou žánrem cestopisu.

V turistickém průvodci i v Čapkových cestopisech je bezprostřední přítomnost vypravěče jako společníka na cestách zajištěná volbou vyprávění v první osobě množného čísla, používáním přítomného času a rozkazovacího způsobu jako přímého oslovení adresáta. V průvodci se také používají různé akustické pomůcky, například vykřičníky, které zdůrazňují vypravěčův hlas, tedy jeho osobní podíl na cestovní zkušenosti, a signalizují autoritu přítomného a zkušeného společníka, který naviguje a instruuje cestovatele-řidiče jako pasivního příjemce návodů: [Lausanne – Geneve] – Coppet:

zmírnit rychlost!! kontrola!!, velmi živý provoz! Vjíždíme do kantonu ženevského, klesání a stoupání 4 % [...] [Bruck – Heiligenblut] – Ferleiten: zde můžeme si dobře odpočinouti v hostinci Lukashansl / po obou stranách silnice parkoviště Tauerhaus.

(Čapek 1935) [2]

V Čapkových cestopisech tyto narativní postupy spolu se slovesy vizuálního vnímání sugerují přítomnost adresáta ve vyprávění, zdůrazňují fyzickou blízkost mezi vypravěčem a jeho publikem a také ukazují na simultánní akt cestování a psaní. Vypravěč-cestovatel například vyjadřuje svou zkušenost z Padovy v okamžiku, kdy toho dne současně končí cestu i větu:

VYSVĚTLENÍ ZNAČEK.

=====

Abychom mohli na jednom listě uvésti větší díl cesty,
byli jsme nuceni použítí různých značek.
Tak značí.

Y	odbočku na silnici
S	serpentinu
/#	přechod přes trať, pravidelně v jedné rovině se silnicí
+	křižovatka silnic
∩	podjezd pod trať
U	přejezd přes trať
T	ukazovatele směru, obyčejně na rozcestí neb křižovatce
V	rigol /prohlubeň na silnici/
↘	silnice má spád
↘↘	silnice prudce klesá
↘↘↘	silnice velmi prudce klesá
↗	silnice stoupá
↗↗	silnice příkře stoupá
↗↗↗	silnice velmi příkře stoupá
!	pozor, nebezpečí !
!!	třeba zvýšené opatrnosti!
!!!	třeba obzvláštní opatrnosti!
do l.	do leva
do p.	do prava
h	hotel
=	jeti rovně
= =	jeti stále rovně
#	koleje dráhy /tramway/.

[1] Vysvětlení značek použitých v itineráři k cestě Karla Čapka a Olgy Scheinpflugové do Rakouska, Itálie a Švýcarska v roce 1935 (Čapek 1935, originály archiválií jsou uloženy v Památníku národního písemnictví – literární archiv)

LAUSANNE - GENÈVE		Cl. - km		
Maximální stoupání a klesání 6°/o. Cesta vede po výborné široké silnici po podřezí Ženévského jezera, jež jest největším švýcarským jezerem. Výhled na Savojské alpy a zejména na mohutnou skupinu Mont Blanc.				
Místo	km	km.	č. silnice	
LAUSANNE /514m/				N° 1
z Place de St. François s. z. směrem Grand Pont na Pl. Bel Air, držeti se v l., Rue de Terreaux, Pl. de Chauderon, na Y, Route de Morges, po břehu Ženév- ského jezera, klesání 5°/o, později 4°/o, v l. vesnice St. Sulpice/				
Prévèrènges /411m/	9.-			
po výborné silnici po břehu jezera podél H, stoupání 6°/o, klesání 6°/o.				
Morges /378m/	2.-	11.-		
projedeme ==, alžbi po břehu jezera, mírné stoupání, dostihujeme				
St. Pex /395m/	5.-	15.-		
projedeme == těsně podél H, silnice se vzdaluje od jezera, most přes řeku Aubonne do				
Allaman /401m/	5.5	21.5		
silnice se blíží k jezeru, ve velkém oblouku klesání 6°/o				
Reuil /378m/	4.5	26.-		
mírné stoupání, 2 S k mostu a hotelu du Lac /pohled na Mont Blanc/ na všech Y držeti se v l. /míjíme v p. ležící vesnice Bursinel, Dully/; opouštíme břeh jezera, rovnou silnicí projedeme les, po břehu jezera dostihujeme				
Nyon /410m/	12.-	38.-		
ostrá S!! v l. úzkou silnicí, zmírnit rychlost!! kontrola!! ==, stoupání				
Céligny /434m/	3.5	41.5		
ves v p. po břehu jezera, klesání 5°/o				
Coppet /380m/	5.5	47.-		
zmírnit rychlost!! kontrola!! velmi živý provoz! vyjíždíme do kantonu ženev- ského, klesání, stoupání 4°/o.				
Versaix /388m/	5.-	52.-		
těsně po břehu jezera				
Genève /375m/	9.-	61.-		
Rue de Lausanne na Place de Cornavin.				

[2] Použití akustických značek v průvodci jako přítomnost společníka a oslovení adresáta (Čapek 1935)

H/H.

AIGLE - LAUSANNE 38.- km

Výborná silnice krájinově velmi krásná, dosti nebezpečná pro živý provoz. Vede po břehu Ženevského jezera. Max. stoupání 4°/o, max. klesání 6°/o.

Místo	km	km	č. silnice
AIGLE /423m/ od kostela na Rue du Midi sev. vých. směrem, na Y v l. Rue du Centre, po mostě přes Grande Eau, za mostem v ol., vlnitou silnicí, podél n., klesání 6 ^o /o			Nº 8-3
Roches za vesnicí #, 2 ostrými SS!!	5.5		
Rennaz ==, po l km na Y == po Nº 8	2.-	7.5	Nº 8
Willeneuve /376m/ ==, U, po břehu Ženevského jezera, stoupání 4 ^o /o	2.5	10.-	
Chillon se zámekem na skále, řadou vil	11.5	11.5	
Territet po břehu jezera, mezi vilami, #	1.5	13.-	
Montreux /412m/ stále po břehu jezera, Avenue du Kurseal, Grand Rue, Rue du Lac	2.-	15.-	
Clarens /410m/ podél pobřeží, SS!!!	1.-	16.-	
La Tour de Peilz po břehu jez.	2.-	18.-	
Vevay /379m/ Route Cantonale, na Y v l., Rue d'Italie / jednosměrná ulice !!/, kolem radnice == Rue du Simplon, na Pl. de la Gare, == po mostě, Avenue de Plan, #, Route Cantonale, 2x #, podél pobřeží	2.-	20.-	
St. Saphorin == po břehu jezera	4.5	24.5	
Rivaz /387m/ podél n., později #	1.5	26.-	
Cully /382m/ zmírniti rychlost!! úzké ulice!! po břehu jezera, podél n., míjíme	4.-	30.-	
Villette	2.-	32.-	
Lutry /380m/ úzké ulice, stoupání 7 ^o /o	2.-	34.-	
Paudex n, ještě jednou n	1.-	35.-	
LAUSANNE /514m/ Av. de Rumine, Av. du Théâtre na Pl. St. Francois.	3.-	38.-	

Ukončiv tento svatý den tečkou a potom večerí [...], učinil jsem od předchozí věty zkušenost, kterou vám chci právě říci: varujte se na svých cestách po Itálii tak zvaného vína di paese.

(Čapek 1960: 15)

Přestože zařazení čtenářů do vlastní cestovatelské zkušenosti je základem cestopisu, cestovatel otevřeně zdůrazňuje vzdálenost od svých čtenářů v okamžiku, kdy se stává zřejmým, že cílem jeho vyprávění je konstrukce vlastního estetického manifestu, který se snaží sdělit doma:

Nuže, kdybych v této chvíli měl před sebou jistého **, který tam u vás, v Čechách, píše hrozně hlouposti o divadle, školil bych jej; neboť v takové jsem ráži. (ibid.: 15–16)

Zároveň s vypravěčskou strukturou Čapkovy cestopisy zpochybňují také vizuální strukturu průvodců. Experimenty s vizuální strukturou vedou k rozšíření stylistických možností skazu. Vizuální symboly, například zkratky a standardizovaná označení směrů a rychlosti, jsou charakteristické pro různé typy turistických průvodců. Jejich použití pomáhá v navigaci a zrychlení procesu čtení i cestování, ve zjednodušení cesty, a zaručuje, že se cestovatelé neztratí:

[Chamonix], (1037 m) od radnice již směrem po Rue Nationale, == podél || a řeky, ⊞ po mostě do Les Bossons (1005 m).

(Čapek 1935) [3]

V Čapkových cestopisech přejímají funkci kartografických symbolů a vizuální záznamu cizího místa ilustrace, nabízející alternativní navigaci prostorem z osobního hlediska vypravěče [4]. Jejich funkce není jenom dekorační: zpochybňují a odcizují očekávání čtenářů a nabízejí jim vysoce individuální přístup k cestování. Vedle toho ilustrace zesměšňují koncept mapování a nahrazují turistické mapy fiktivní, vypravěčem nakreslenou mapou země [5].

Čapkovy cestopisy konečně ukazují také na touhu meziválečných cestovatelů „prozkoumat aspekty evropských měst, [které jsou] neslušné nebo provokativní pro bedekrovské asketické oči“ (Koshar 2000: 4). Přehodnocují standardizovanou slovní zásobu žánru cestopisů, zvláště stereotypní lexikum používané k popisu míst „zvláštního významu“, které jsou cestovatelé „povinni“ navštívit. Tyto popisy podávají zkamenělý, statický obraz nadčasových a standardizovaných konceptů krásy,

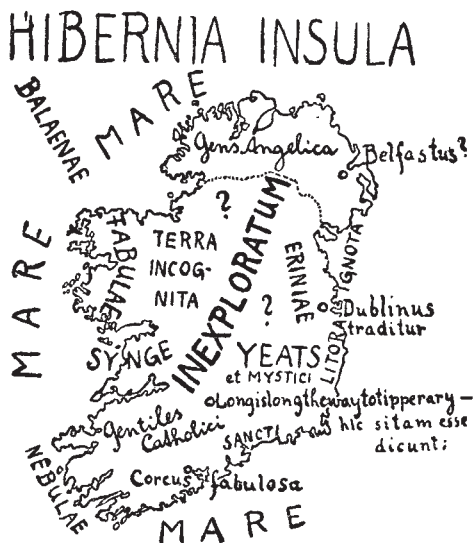
zase smergis, pošid tyřet rybıčky a solen maso a hnd kazi st se syrupem, ař je to snıdan nebo veer nebo oběd; i nechal jsem dojıt sv hodinky a vypustil jsem z hlavy den, rok a stoletı; nt tba člověku znt hodiem nebo mınaru, řıje-li ve vetnosti?

Není tu noc, a není tu vlastn ani den; jsou tu jen hodiny jıřn, kdy slunce je jeřt nısko, cel zlat svítáním a stıbrn rosou, jejn a jıřkn slunce snho dne; a pak uř hned pıjdou hodiny pozdního odpdne, kdy slunce je uř nısko, uř zedte západem, uř nachov zamıřte sladkou nvyost podvečera. To jenom jıřto bez zatku pıechz v podvečer bez konce, a nıkd se nad nimi nesklene bly a vysok oblouk strnho pole dne; a zlat podvečer bez konce

208

[4] Pohled na hory: zobrazen pohybu a navigace prostorem z vypraveva osobního hlediska (apek 1955: 208–209)

[5] Fiktivní mapa Irska z *Anglických list*, 1924 (apek 1960: 146)

obyčejně stylizované v rámci idylické a romantické představivosti. Protože se uživatelé-cestovatelé spoléhají na turistické průvodce, vidí alpské krajiny v souladu se svými očekáváním. Jinými slovy, každý stereotyp je očekávaný:

(Aigle – Gsteig 30,5 km: průsmyk Pillon): uprostřed velmi ostrou S!! Dostihujeme idylicky položené horské vesnice // Aigle: krásně položené městečko s četnými vinicemi. Mramorové lomy, starý zámek / sídlo soudu //, krásný kostel St. Maurice, pavilon Plantour / krásný rozhled / [Malé – Tione – Sarche di Madruzzo km 78,4] – [...] Cesta jest velmi krásnou a romantickou [...] Velice zajímavá cesta po nové silnici vedoucí těsně po břehu gardského jezera. Za Rivou jeti opatrně – projíždíme třemi tunely. Vpravo zdvihají se zalesněné kopce, vlevo zrcadlí se hladina jezera [...] Skýtá krásné pohledy na hory, zejména na masiv Mont Blancu, jehož sněžné vrcholky objevují se jeden po druhém.

(Čapek 1935)

Čapek na takové popisy odpovídá hravě uvedením rozdílu mezi „pítoreskností“ a „malebností“ jako základem své vizuální poetiky. Zatímco pítoresknost je synonymem kýče, malebnost označuje estetickou tvořivost a přezkoumání „obyčejnosti“ a typických kvalit navštívené země. Zde „obyčejnost“ není ani „obyčejnost“, jak ji vnímá Čapkova kritika, ani přítomnost, které se vyhýbal bedekr a ostatní turistické průvodce tohoto období, dávající přednost tradičním, tj. historickým turistickým atrakcím a „symbolům vysoké kultury“ (Koshar 2000: 81). „Obyčejnost“ je tu estetická kategorie založená na kulturní a politické identitě, která se paralelně objevuje i v dějinách umění. Například pro Itálii je typická podoba krajín jako otevřených a neomezených pohledů, jejich estetická kvalita přesahuje konvenční pítoresknost – reprezentaci turistických průvodců. Kvalita barev těchto krajín umožňuje transpozici do uměleckého díla. Cestovatel si je vědom faktu, že „italskost“, opravdový, obyčejný základ Itálie, existuje jenom ve vztahu k její umělecké tradici. To je důvod, proč vypravěč-cestovatel považuje je modř typickou pro Giottovy obrazy a modř italských krajín za synonymní dvojici (Šolić 2010: 100).

Proč je komparativní přístup k Čapkovým cestopisům a komerčním turistickým průvodcům důležitý? Především proto, že je možné číst je jako příklad estetizace neliterárních a nízkých žánrů, jež je příznačná pro celé Čapkovo dílo a estetické uvažování. Estetická odpověď na komerční turistické žánry je dvojí, přehodnocuje jejich narativní

i vizuální strukturu. Na rozdíl od komerčních žánrů vytvářejí fikční vypravěči-cestovatelé intimní atmosféru a zacházejí se svými čtenáři jako se známou, intimní skupinou lidí, jejichž předsudkům a názorům rozumí jako svým vlastním. Současně nabízejí publiku nový úhel pohledu na cestovatelskou zkušenost, na stereotypní, předem určenou nebo už popsanou realitu navštívené země. Tímto způsobem vypravěč poukazuje na uměleckou kvalitu a fikční povahu Čapkových cestopisů, jež byly dosavadní kritikou jeho díla opomenuty nebo vnímány pouze v biografickém a dokumentárním kontextu. Dále také zařazení čtenářů-publika do narativní struktury cestopisu a pátrání po povaze „obyčejnosti“ ukazuje, že je zapotřebí nový pohled na téma „obyčejnosti“ v Čapkově díle. Jak analýza cestopisů ukazuje, „obyčejnost“ je spíše estetická než ideologická kategorie: v cestopisech je kreativním základem každodenního života a umělecké tradice navštívené země.

Vypravěč-cestovatel v cestopisech mnohonásobně oslovuje své publikum přímo jako Čechy. Tímto způsobem, navzdory vzdálenosti mezi zamaskovaným cestovatelem a jeho čtenáři, se zkušenost z cizí země stává vyjádřením cestovatelova češství či variací na něj. Na rozdíl od tradičních cestopisů, které ve vztahu k jiným evropským kulturám považovaly češství za méněcennou kategorii, ukáže další bádání, že Čapek v cestopisech vytváří obraz první Československé republiky jako země kulturně rovnoprávné se západoevropskými zeměmi, spojené s nimi společnou evropskou kulturní identitou.

Prameny

ČAPEK, Karel

1935 *Itinerář k cestě Karla Čapka a Olgy Scheinpflugové do Rakouska, Itálie a Švýcarska v roce 1935* (vydal Československý autoklub), Památník národního písemnictví: Osobní fond Karla Čapka, č. inv. 49, č. přír. 96/82

1955 *Cesta na sever*, ed. Miroslav Halík (Praha: Československý spisovatel) [1936]

1960 *Italské listy, Anglické listy, Výlet do Španěl, Obrázky z Holandska*, ed. Miroslav Halík (Praha: Československý spisovatel)

Literatura

CULLER, Jonathan

1988 „Semiotics of Tourism“, in idem: *Framing The Sign. Criticism and Its Institutions* (Oxford: Basil Blackwell), s. 153–167

KOSHAR, Rudy

2000 *German Travel Cultures* (Oxford: Berg)

MACURA, Vladimír

1987 „Básnický cestopis“, in Milan Zeman (ed.): *Poetika české meziválečné literatury. Proměny žánrů* (Praha: Československý spisovatel), s. 33–55

MOCNÁ, Dagmar

1994 „Čapkův Krakatit a populární epika“, *Česká literatura* 42, č. 6, s. 584–600

MORRISSETTE, Bruce

1965 „Narrative ‚You‘ in Comparative Literature“, *Comparative Literature Studies* 2, č. 1, s. 1–24

PAPOUŠEK, Vladimír

1994 „Svět jako žurnál v Čapkově Válce s mlouky“, *Česká literatura* 42, č. 6, s. 601–607

SCHMID, Wolf

2003 „Skaz“, *Russian Literature* 54, č. 1–3, s. 267–278

SWIRSKI, Peter

2005 „Karel Čapek and the Politics of Memory“, in idem: *From Lowbrow to Nobrow* (Montreal/Ithaca: McGill-Queen’s University Press), s. 95–120

SZILÁRD, Lena

1989 „‘Skaz’ As a Form of Narration in Russian and Czech Literature“, in Jean Bessière (ed.): *Fiction, Texte, Narratologie, Genre. Proceedings of the International Comparative Literature Association XIth Congress (Paris, August 1985)* (New York/Bern/Frankfurt/Paris: Peter Lang), s. 181–189

ŠOLIĆ, Mirna

2010 „Čapkův vizuální experiment se žánrem cestopisu“, in Radek Malý (ed.): *Bohemica Olomucensia 1* (Olomouc: Univerzita Palackého), s. 99–112

Travel and travel narrative: outlining the genre interplay between Čapek’s travelogues and commercial tourist literature

This paper discusses the intergeneric construction of Karel Čapek’s travel writings, which represent a complex fictional structure founded on the interaction

between non-fiction, lowbrow and highbrow genres. In particular, the paper analyses the influence of the commercial tourist guidebook as a possible non-fictional source of travel writing. Even though Čapek's traveller mocks the standardised structure and petrified vocabulary of tourist guidebooks, in various places he admits that he travelled with a copy of the Baedeker in his hands. The article outlines how he expressed and subverted intergeneric links by fictionalising the two prominent features of tourist guidebooks: narratological (physical and communicative distance between the narrator and the reader/listener) and visual structure. This results not only in a new reading of Čapek's travelogues, but also in a new perspective on traditional "Čapkian" themes, such as the question of "ordinariness" and identity.

Keywords

Czech 20th century fiction, Karel Čapek, travelogues, tourist guidebooks, high vs. low genres, intermediality, intertextuality